

Raad van Advies Waddenzeehavens

11 april 2023 van 18:30 – 20.30 uur

Waddenspaviljoen de Noorman

Haven 50, 9976 VN, Lauwersoog

Agenda en Leidraad

Arjen Bosch

17.30 uur

Inloop, informele start met de nieuwe voorzitter, Henk Staghouwer, gelegenheid voor kennismaking met leden van de Waddenacademie (Katja Philippart en Piet Hoekstra) en medewerkers Projectteam Waddenzeehavens

18.00 – 18.30

Harm Post 'toekomst van haven Lauwersoog'

18.30 – 20.30 uur Raad van Advies

Inclusief diner

Agenda Raad van Advies Waddenzeehavens

1. Agenda, verslag en mededelingen

- Nieuwe leden Raad van Advies Waddenzeehavens
- Terugblik werkbezoeken Henk Staghouwer
- Aanlanding kabels

2. Ecosysteemgericht baggeren

3. Uitvoeringsprogramma Agenda voor het Waddengebied

- Vastgesteld Uitvoeringsprogramma
- Omgevingsberaad
- Kustfonds en ABDTOPConsult
- Impactanalyse

4. Uitvoeringsinitiatieven

- Green shipping
- Maritieme ontwikkeling havenplaatsen
- Ecoport innovatieprogramma
- Parkeren offshore installaties

5. Trilaterale samenwerking

- Terugmelding Wadden Sea Forum

6. Follow-up Pact van Marrum

7. Havenontwikkeling

- Havenontwikkeling visserijhavens: Toekomstvisie Den Oever

8. Jaarplan 2023

9. Planning

10. Sluiting

Leidraad Raad van Advies Waddenzeehavens

Dit document leidt de deelnemers door de agenda van de Raad. De documentnamen van bijgevoegde stukken staan in **[Blauw]** weergegeven.

Voorafgaand aan de RvA vindt een informeel overleg tussen voorzitter Henk Staghouter en de medewerkers uit het programmateam Waddenzeehavens plaats. Zij zijn ook aanwezig bij de toelichting over de haven van Lauwersoog.

De Waddenacademie is te gast voor Ecosysteemgericht Baggeren:

- Katja Philipart
- Piet Hoekstra

Zij zijn ook aanwezig vanaf de inloop.

Jarl Kind, opsteller van de rapportages over de 'impactanalyse', neemt online deel aan het onderdeel onder het Uitvoeringsprogramma.

1. Agenda, verslag en mededelingen

Agenda

- Voor de gemeente Den Helder vervangt wethouder Pieter Kos wethouder Chris de Koning.
- Henk Staghouter is per 1 februari 2023 gestart als voorzitter van de Raad.
- Gelet op de aanwezigheid van de Waddenacademie wordt het agendapunt Ecosysteemgericht baggeren als eerste behandeld.

Wethouder Pieter Kos en voorzitter Henk Staghouter stellen zich voor

- ***Stemt de Raad in met de voorgestelde Agenda?***

Verslag

1b Verslag RvA 25 d.d. 7 november 2022

1c Jaarverslag Waddenzeehavens 2022

- ***Stemt de Raad in met de kernpunten van vorige Raad?***
- ***Stemt de Raad in met het jaarverslag van 2022?***

Mededelingen

- Als nieuwe voorzitter van de Raad van Advies Waddenzeehavens heeft Henk Staghouter de verschillende Waddenzeehavens bezocht.
- Aanlanding kabels: binnen het investeringspakket voor de investering in Wind op Zee is €500 mln. gereserveerd voor gebiedsinvesteringen, ter versterking van de leefkwaliteit, bij de beoogde aanlandlocaties. Eén van deze aanlandlocaties is Eemshaven.

1d Overzicht werkbezoeken Henk Waddenzeehavens

1e Gebiedsinvesteringen Netten op Zee

Toelichting Henk Staghouter werkbezoeken Waddenzeehavens
Toelichting Cas König en Arjen Nolles aanlanding kabels en gebiedsinvesteringen

- ***Hebben de leden andere mededelingen?***

2. Ecosysteemgericht baggeren

Een van de Uitvoeringsinitiatieven van het Uitvoeringsprogramma voor de Agenda van het Waddengebied (agendapunt 3) gaat over ecosysteemgericht baggeren. Omdat voor dit agendapunten gasten zijn uitgenodigd vanuit de Waddenacademie wordt dit punt als eerste geagendeerd.

Voor Ecosysteemgericht baggeren is voorgesteld om een stuurgroep op te richten, onder leiding van Linda-Rose Santhagens (Directielid RWS NN). De leden van de stuurgroep zijn René Breukel (RWS), Tom Rustebiel (CWN) en Arjen Bosch (Wzh.). Zij zijn op 28 maart voor het eerst bijéén geweest. De Waddenacademie is betrokken als kennisregisseur.

Mede op basis van de Uitvoeringsagenda voorziet de stuurgroep i.o. de volgende stappen:

- Probleemanalyse: vaststellen en analyse van ieders vraagstukken, verwachtingen en zorgen/knelpunten.
- Overzicht van bestaande relevante kennis en inzichten en lopende projecten: (kennis)programma's op het snijvlak van morfologie/ecologie/baggeren (en de onderlinge relaties daartussen), mits relevant voor vastgestelde probleemanalyse.
- Vaststellen kennisleemten en hoe/waar deze geadresseerd kunnen worden.
- Advies vervolgaanpak: wel/geen extra onderzoek; zo ja: inschatting van planning, budget en verantwoordelijkheden.

De insteek is dat de Waddenacademie gesprekken gaat voeren om tot een inventarisatie van kennisvragen te komen. De rapportage vindt plaats op verschillende tijdstippen, afhankelijk handelingsperspectieven (korte termijn concrete urgente vragen, vragen voor evaluatie Uitvoeringsprogramma/Nationaal Waterprogramma en vragen over de trilaterale Waddenzee als geheel).

Toelichting van Katja Philippart en Piet Hoekstra op de rol van kennisregisseur en de rol bij Ecosysteemgericht baggeren

- ***Ruimte voor reflectie en vragen***
- ***Steunen de leden de werkwijze met een stuurgroep?***
- ***Willen de partijen op deskundigen niveau aan de gesprekken deelnemen?***
- ***Hebben de leden suggesties voor het vervolg?***

3. Uitvoeringsprogramma Agenda voor het Waddengebied

Vastgesteld Uitvoeringsprogramma

Het Uitvoeringsprogramma (UP) is op 23 februari 2023 vastgesteld in het Bestuurlijk Overleg Waddengebied (BOW). IenW heeft de RvA en programma Waddenzeehavens hiervoor veelvuldig geraadpleegd. De regiegroep waar het programma Waddenzeehavens aan deelnam is opgeheven en overgeheveld naar het regulier overleg van het Omgevingsberaad (OM).

3a [Uitvoeringsprogramma Agenda voor het Waddengebied \(link\)](#)

Omgevingsberaad

De afgelopen twee overleggen van het Omgevingsberaad Waddenzee (OBW) vonden plaats in Holwerd (6 april 2023) en Almere (27 februari 2023). In Almere werd gesproken over de samenwerking tussen de verschillende partijen en het onderling vertrouwen dat nodig is om tot uitvoering van de Agenda Waddengebied te komen.

3b Uitnodiging extra bijeenkomst OBW 27 februari 2023

Terugkoppeling Harm Post, Marco Glastra en Paul Schoute
- **Ruimte voor reflectie**

Kustfonds en opvolging Waddenfonds

Voor de financiële ondersteuning van het UP wordt gekeken naar de ontwikkeling van een kustfonds en/of opvolging van het Waddenfonds. In het BOW is afgesproken ABDTOPConsult in te schakelen. Op dit moment is er een OBW werkgroep onder leiding van Taco van den Heiligenberg aan de slag om aansluiting te zoeken bij grotere fondsen. Om aan te kunnen sluiten is een meer concrete onderbouwing noodzakelijk. De OBW werkgroep werkt aan gebiedsgerichte onderbouwingen, maar daar moeten ook de investeringen die voor havens van belang zijn worden ingevoegd. Bij het programmteam Waddenzeehavens is hiervoor een brainstorm gehouden om mogelijke investeringen voor de havens in beeld te brengen.

De onderbouwing is nog lang niet concreet genoeg, maar het is van belang om de OBW werkgroep van goede informatie te voorzien.

3c Verslag brainstormsessie kustfonds

3d Opbrengst brainstorm programmteam kustfonds

Kennisnemen van de stand van zaken rond het Kustfonds
- **Zijn er nog aanvullende suggesties?**

Impactanalyse

Bij de bespreking van de Agenda voor het Waddengebied nam De Tweede Kamer de motie Dijkstra en Geurts (Impactanalyse)^[1] aan. Het BOW heeft een rapport over de methodiek voor de Impactanalyse vastgesteld en de Tweede Kamer is daarover geïnformeerd. Daarna zijn twee praktijk testen uitgevoerd voor de *Vismigratierivier* en de *Dijkverbetering Delfzijl-Eemshaven*. Dat leidde in de werkgroep Impactanalyse tot brede instemming op de methodiek en toepasbaarheid. De toetsing leverde nog een aantal praktische aanbevelingen op, die in het komend BOW besproken worden.

Een groot verschil met landelijke MKBA's is dat de Impactanalyse ook de regionale economie mee weegt, daar waar het voor een landelijke MKBA niet uitmaakt of een bedrijf uit het Waddengebied verdwijnt, als dit voor de BV Nederland als geheel geen schade doet.

Zo is met RWS afgesproken dat de methodiek van Impactanalyse zal worden toegepast bij de overwegingen rond de het onderhoud van vaargeul De Boontjes, maar de methodiek is ook elders in het Waddengebied beschikbaar.

3e Rapport Impact analyse

3f Aanbevelingen praktijktoets

Toelichting Jarl Kind impactanalyse

ABDTOPconsult

Dichtbij en onafhankelijk

- **Gelegenheid voor vragen**
- **Hebben de leden suggesties voor toepassing van de Impactanalyse?**

4. Uitvoeringsinitiatieven

Bij een aantal uitvoeringsinitiatieven is het Programma Waddenzeehavens actief betrokken en in enkele gevallen ook trekker. Daarnaast zijn er initiatieven waarvan we op de hoogte willen blijven.

Vanuit de Waddenzeehavens zijn we direct betrokken bij de volgende initiatieven:

- UP 15: Maritieme ontwikkeling havenplaatsen
- UP 16: Ecoport Innovatieprogramma verduurzaming havens
- UP 17: Green shipping
- UP 18: Tijdelijke parkeerfaciliteit offshore installaties
- UP 23: Ecosysteemgericht baggeren in de Waddenzee

In document 3a is schematisch weergegeven welke partijen bij de verschillende Uitvoeringsinitiatieven zijn betrokken, volgens de beschrijvingen uit het Uitvoeringsprogramma. Voor een aantal relevante UP's worden de Waddenzeehavens niet als betrokkene genoemd, maar zien wij wel een mogelijke rol.

In april wordt een gemeenschappelijke dag voor alle uitvoeringsinitiatieven georganiseerd.

4a Overzicht relevantie uitvoeringsinitiatieven voor WZH

4b Beschrijving UP-s voor Waddenzeehavens

Opm. de omschrijving van de te bespreken UP's zijn in één document gezet.

- **Ruimte voor reactie op overzicht uitvoeringsinitiatieven en betrokkenheid verschillende partijen**

Green shipping

De pilots op het gebied van green shipping, gericht op de ombouw van bestaande schepen, stagneren grotendeels. Het ministerie van IenW geeft aan dat ombouw met 'low-flashpoint fuels' ingewikkeld is en het is lastig om ondernemers te vinden die in ombouw van de Waddenvloot willen investeren. De grootste CO₂ uitstoot komt van de visserijsschepen, maar het investeringsvermogen van de sector gaat nu zitten in de aanschaf van katalysatoren om de stikstofuitstoot te reduceren i.p.v. in ombouw.

Er is één kansrijke pilot van de Rijksrederij, voor de Ms. De Krukel. Voorbereidingen zijn gaande voor een ombouw waarna gevaren kan worden met waterstof als energiedrager. Dat is alleen mogelijk omdat de Krukel wordt doorgezaagd en verlengd. De ombouw van de Krukel dient vooral als een test.

Als ombouw naar CO₂ vrije scheepvaart stagneert worden de doelstellingen voor 2030 niet gehaald. Het voorstel is om een OBW-advies op te stellen om te komen tot een perspectief, waarmee de doelstellingen wel gehaald kunnen worden.

Hierover is en marge van de laatste *Cross Border H2 Conference* een brainstorm gehouden, waarbij de volgende suggesties zijn gedaan:

- Kip-ei cirkel doorbreken: zorg met investeringen van het rijk voor 5 visserij schepen, die varen op waterstof dat off grid geproduceerd wordt.
- Zorg bij de aanbesteding ervoor dat bij de aanleg van windparken CO₂ neutrale schepen worden ingezet, met inbegrip van 10 jaar onderhoud.
- Werk het alternatief met OME verder uit.
- Zorg dat in de havens infrastructuur voor CO₂ vrije scheepvaart tijdig op orde is.

Voor de financiering zijn er wellicht mogelijkheden om gebruik te maken van de middelen die het ministerie van EZK beschikbaar wil stellen of middelen uit het Nationaal Ontwikkelingsfonds Visserijregio's (zie agendapunt 6). De Waddenzeehavens zouden met het Green Shipping programma een OBW-advies kunnen voorbereiden.

Toelichting Harm Post voortgang Ms. De Krukel en de problematiek van de ombouw van bestaande schepen:

- ***Zijn er nog aanvullende suggesties om de ombouw naar CO2 vrije scheepvaart van de bestaande vloot te bevorderen***
- ***Steunt de Raad het voorstel om een OBW-advies op te stellen over de energie transitie van de bestaande waddenvloot***

Integrale maritieme ontwikkeling havenplaatsen

In de Raad is een plan van aanpak voor het programma Integrale maritieme ontwikkeling havenplaatsen besproken. De havengemeenten zijn 'penvoerder' van het programma en AT-Osborne is ingehuurd om het te schrijven. Onderdeel van het programma zijn ook de koploperprojecten die in de vorige Raad zijn besproken. Op dit moment kan AT-Osborne nog niet beschikken over uitgewerkte projectaanvragen.

Toelichting stand van zaken Paul Schoute

- ***Willen de betrokken havengemeenten en havens bevorderen dat de subsidie aanvragen van de koploperprojecten bij AT-Osborne worden ingediend?***

Ecoport innovatieprogramma

Voor het EcoPort innovatieprogramma trad iTanks op als penvoerder om een programma in te schrijven voor het IKW. Daarvoor moesten minimaal twee koploperprojecten bij het Waddenfonds worden ingediend.

Van deze insteek is inmiddels afgeweken. iTanks vindt de start van een meerjarenprogramma een te groot risico. De tekst van het Uitvoeringsprogramma is daarop aangepast. Wel blijft iTanks beschikbaar (m.n. Ron Vaz Dias) in de rol als aanjager van EcoPort innovaties. iTanks kan koppelingen leggen met hun netwerk. SOCCS en 'Van zout naar zoet' en zijn daar voorbeelden van.

In het IKW Opgaveteam Havens en natuurontwikkeling werd voorgesteld om het EcoPort Innovatie programma te koppelen aan het Programma Integrale Ontwikkeling Maritieme Havenplaatsen.

iTanks

Raad van Advies
Wadden
Zeehavens

Toelichting door Arjen Bosch
- **Ruimte voor reflectie en aanvullingen**

Parkeren offshore installaties

Om modernisering en/of ombouw van boorplatforms te faciliteren wordt gezocht naar een oplossing voor een tijdelijke parkeerfaciliteit in de buurt van de haven van Den Helder. Er is hiervoor budget beschikbaar gesteld door de gemeente.

Stand van zaken door Pieter Kos

5. Trilaterale samenwerking

Van 28 november tot 1 december 2022 vond de 14^e Trilaterale regeringsconferentie ter bescherming van de Waddenzee plaats in Wilhelmshaven. De Duitse havens organiseerden daar een trilaterale havenconferentie, waar meerder leden van de Raad aan deelnamen.

Zoals in de vorige Raad besproken ondertekenden de Nederlandse, Duitse en Deens havens, reders en natuurbeschermingsorganisaties daar een joint statement en een trilaterale intentieverklaring over ontwikkelingen op het gebied van 'dark sky' (veel breder dan alleen havens en NB org.).

Ondertussen werken de ondertekenaars nu trilateraal aan de invulling van het joint statement. Er zijn drie speerpunten uitgekozen, waarvoor de ondertekenaars bij de volgende Regeringsconferentie in Denemarken (ca 2026) resultaten willen laten zien: bereikbaarheid (natuurvriendelijk baggeren), donkerte en green shipping. Een 4de onderwerp is scheepsveiligheid, waar de havens een beperkte in spelen, maar reders natuurlijk meer. Het voorstel vanuit het programmateam Waddenzeehavens is om in de volgende trilaterale conferentie concrete resultaten te presenteren en voorbeelden uit te wisselen.

Op verzoek van de Waddenacademie heeft Arjen Bosch een opiniestuk geschreven. Dit leidde tot meerdere gesprekken met de secretarissen van zowel het Common Wadden Sea Secretariat en het Wadden Sea Forum.

Havens en natuurbeschermingsorganisaties stelden tijdens de laatste Wadden Sea Forum bijeenkomst in Harlingen (29 maart jl.) voor om een advies aan de Wadden Sea Board te geven. Het advies zou met havens en natuurbeschermingsorganisaties opgesteld moeten worden. Het Forum heeft dit voorstel over genomen.

5a Opiniestuk conferentie Wilhelmshaven

Toelichting Arjen Bosch trilaterale samenwerking
- **Ruimte voor reactie en aanvullingen**

6. Follow-up Pact van Marrum

Na de evaluatie van het Pact van Marrum is afgesproken om gezamenlijk tot een convenant-vorm voor het Pact van Marrum te komen. Marco Glastra en Harm Post hebben enkele gesprekken gevoerd en stellen voor om drie speerpunten te kiezen, waar CWN en de havens zich op concentreren:

1. Herstel onderwaternatuur
2. Duisternis
3. Ecologisch verantwoorde energieopwekking met windmolens.

Er zijn nog geen suggesties over de convenantvorm gedaan.

5a Herijkt Pact van Marrum concept

Toelichting Harm Post en Marco Glastra op de Follow-up van de Evaluatie Pact van Marrum

- **Gelegenheid voor vragen**
- **Zij er suggesties voor de convenantvorm?**

7. Havenontwikkeling

De huidige onzekerheid over de toekomst van de visserijsector veroorzaakt zorgen bij de visserijhavens; wat zijn de gevolgen voor de havens als de visserij substantieel verminderd of zelfs stil komt te liggen? Er zijn vier ontwikkelingen die voor de Waddenzeehavens relevant zijn:

- De gemeente Hollands Kroon heeft zich voorbereid door een toekomstvisie voor de haven den Oever op te stellen.
- Het ministerie van LNV heeft het Bestuurlijk Platform Visserij (BPV) gevraagd een plan voor een Nationaal Ontwikkelfonds Visserijregio's op te stellen. Het gaat daarbij specifiek om een passend economisch toekomst perspectief voor bedrijven, infrastructuur en werkgelegenheid die nu getroffen worden door de terugloop van de visserij. Doorontwikkeling van de sociaaleconomische waarde met een karakter passend bij de identiteit van de visserijgemeenschappen is de beoogde ontwikkelingsrichting.
- Op initiatief van de producentenorganisaties, verwerking en handel is een Ketenbreed Garnalen Beraad ingesteld, om toekomstgericht op de problematiek rond de vergunningverlening in te spelen (zie artikel daarover in visserijnieuws).
- Tegelijkertijd heeft het ministerie van LNV aan Wageningen Marine Research en Waddenacademie gevraagd om een wetenschappelijk overleg over de ecologische risico's van garnalenvisserij te arrangeren .

Robert Leever heeft voor de Waddenzeegemeenten visserij in portefeuille en is lid van het landelijk georganiseerde Bestuurlijk Platform Visserij (BPV). Vanuit het BPV is hij eerste aanspreekpunt voor het Ketenbreed Garnalen Beraad.

7a Verkenning toekomst haven Den Oever 7b Visserijnieuws pagina's van week 9 2023

Toelichting Robert Leever verkenning toekomst haven Den Oever, het Nationaal Ontwikkelfonds Visserijgemeenschappen

- **Gelegenheid voor vragen en reflectie**
- **Zijn havens bereid om suggesties voor het Ontwikkelfonds te doen?**

Toelichting van Tammo Bult over de opzet van het onderzoek naar effecten van garnalenvisserij

- **Gelegenheid voor vragen en reflectie**

8. Jaarplan 2023

In het programmateam is het jaarplan 2023 besproken. De planningssystematiek heeft de vorm van een meerjarenplan 2022-2026, met een specificatie per jaar.

De voornaamste veranderingen t.o.v. 2022 zijn de volgende:

- Minder tijd voor beleidstrajecten (zoals ontwikkeling Uitvoeringsprogramma), waardoor er meer ruimte is voor inhoudelijke ontwikkelingen (havenontwikkelingen, uitvoeringsinitiatieven).
- Ondersteuning programmamanager Arjen Bosch door Bernike van Werven vanuit adviesbureau Wing.

8a jaarplan Waddenzeehavens 2023

- *Stemt de raad in met het jaarplan 2023?*

9. Planning

- Toogdag (en BOW) 2023	26 juni en 14 dec
- Omgevingsberaad 2023	8 juni, 29 sept en 23 nov
- Symposium afscheid Ruud de Jong	25 mei
- Volgende Raad van Advies	september 2023?

- *Wie wil het gastheerschap van de volgende Raad op zich nemen?*

10. Sluiting

20.30 uur